

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΣΕΙΡΑ Α': ΚΕΙΜΕΝΑ

ΠΑΤΩΝΟΣ
ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΑΡΧΑΙΟ ΚΑΙ ΝΕΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1980

ΘΕΑΙ. Παντάσθαι μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκ οὖν δεῖ δὴ τὸ ἐμὲ ποιῶν ἐμοὶ ἔστω καὶ οὐκ ἄλλω, ἐγὼ καὶ αἰσθάνομαι αὐτοῦ, ἄλλος δ' οὐδ' ;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐδ' ;

ΣΩ. Ἰδιότης ἄρα ἐμοὶ ἢ ἐμῇ αἰσθησίᾳ—τῆς γὰρ ἐμῆς οὐσίας ἀεὶ ἔστω—καὶ ἐγὼ κριτῆς κατὰ τὸν Πρωταγόραν τῶν τε ὄντων ἐμοὶ ὡς ἔστω, καὶ τῶν μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔστω.

ΘΕΑΙ. *Εὐκαιρ.

δ ΣΩ. Πῶς ἂν οὖν ἀφελῆς ὦν καὶ μὴ πταίων τῇ διανοίᾳ περὶ τὰ ὄντα ἢ γιγνώμενα οὐκ ἐπιστήμων ἂν εἴην ὡς περ αἰσθητῆς ;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ὅπως οὐδ'.

ε ΣΩ. Παγκάλως ἄρα σοι εἰδῆται ὅτι ἐπιστήμη οὐκ ἄλλο τί ἔστιν ἢ αἰσθησίς, καὶ εἰς ταῦτον συμπέπτωκεν, κατὰ μὲν Ὁμηρον καὶ Ἡρόκλητον καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον φύλον οἷον δέματα κωεῖσθαι τὰ πάντα, κατὰ δὲ Πρωταγόραν τὸν σοφώτατον πάντων χειρημάτων ἀθροῦσιν μέτρον εἶναι, κατὰ δὲ Θεαίτητον τούτων οὕτως ἐχόντων αἰσθησιν ἐπιστήμη γίνεσθαι. ἢ γὰρ, ὦ Θεαίτητε ; φώμεν τοῦτο σὸν μὲν εἶναι οἷον νεογενὲς παιδίον, ἐμὸν δὲ μάτευμα ; ἢ πῶς λέγεις ;

ΘΕΑΙ. Οὕτως ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες.

161 ΣΩ. Τοῦτο μὲν δὴ, ὡς εἴωκεν, μόλις ποτὲ ἐγερνήσασμαι, ὅτι δὴ ποτε τυγχάνει ὄν. μετὰ δὲ τὸν τόκον τὰ ἀμφιδρόμια αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς ἐν κύκλῳ περιθεκτέον τῷ λόγῳ, σκοποῦμένους μὴ ἄβη ἡμᾶς οὐκ ἄξιον ὄν τροφῆς τὸ γιγνώμενον, ἀλλὰ ἀνεμιαίων τε καὶ ψεύδος. ἢ σὸ οἶεῖ πάντως δεῖν τό γε σὸν τρέφειν καὶ μὴ ἀποτιθέναι, ἢ καὶ ἀπέξη ἐλεγχόμενον ὄρων, καὶ οὐ σφοδρὰ χάλειπαιεῖς ἐάν τις σοῦ ὡς πρωτοτόκου αὐτὸ ὕφαιψῃ ;

112

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Βεβαίωτατα, Σώκρατες.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Ἄφοῦ λοιπὸν αὐτὸ ποῦ ἐνεργεῖ πᾶνω σὲ μένα (τὸ ποιῶν), εἶναι σὲ μένα καὶ ὄχι ὁ ἄλλος, ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς ποῦ τὸ αἰσθάνομαι καὶ ὄχι ἄλλος.

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Πῶς ὄχι ;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Ἰδιότης ἄρα εἶναι γιὰ μένα τὸ αἰσθημά μου—γιατὶ πάντοτε εἶναι μέρος τῆς οὐσίας μου, τοῦ εἶναι μου—καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ κριτῆς, κατὰ τὸν Πρωταγόρα, αὐτῶν ποῦ γιὰ μένα ὑπάρχουν, ὅτι ὑπάρχουν, καὶ αὐτῶν ποῦ γιὰ μένα δὲν ὑπάρχουν, ὅτι δὲν ὑπάρχουν.

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Ἔτσι μοιάζει.

δ ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Πῶς λοιπὸν, ἐνῶ εἶμαι ἀψευδστος καὶ δὲν λαθεύω μὲ τὴν κρίσιν μου ὡς πρὸς τὰ ὄντα ἢ τὰ γιγνώμενα, δὲν θὰ ἤμουν καὶ γνώστης τῶν ὄσων εἶμαι αἰσθητῆς (τῶν ὄσων αἰσθάνομαι) ;

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ πῶς.

ε ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Πῶς πολλὸν ὠραῖα λοιπὸν ἔχεις εἰρητῆ ὅτι ἢ γνώση δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ αἰσθησία, καὶ τὸ ἴδιο λένε ἄλλοι, γιατί κατὰ μὲν τὸν Ὁμηρον καὶ τὸν Ἡρόκλητον καὶ ἄλλη αὐτῆ τῆ γενιά, κινεῖται τὰ πάντα ὡσάν ψεύματα, κατὰ τὸν Πρωταγόρα πᾶν τὸν σοφώτατο, ὁ ἀθροῦσιν μέτρον εἶναι τὸ μέτρο ὄρων τῶν πραγμάτων, καὶ κατὰ τὸν Θεαίτητο, ἀφοῦ τὰ πράγματα ἔχουν ἔτσι, τὸ αἰσθημά γίνεταί γνώση. Ἔτσι δὲν εἶναι, Θεαίτητε ; νὰ ποῦμε λοιπὸν ὅτι αὐτῆ ἢ θεωρία εἶναι δικό σου νεογέννητο παιδί καὶ δικό μου ξεγέννημα ; ἢ πῶς λές ἐσὺ νὰ τὸ ποῦμε ;

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Ἔτσι εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ποῦμε, Σώκρατες.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Τοῦτο λοιπὸν, καθὼς φαίνεται, μὲ πολλὸ μόχθῳ τὸ γενήσασμαι, ὅ,τι κί' ἂν τυχαίην νὰ εἶναι. Μετὰ τῆ γέννα ὅμως πρέπει νὰ ἐορτάσωμε τὰ ἀμφιδρόμιά του, κί' ἀναβῆναι νὰ τὸ κυκλοφέρωμε μὲ τὸ λόγῳ, προσέχοντας μὴπως λαθευτοῦμε καὶ τὸ γέννημα τοῦτο δὲν ἀξίζει νὰ τὸ ἀναθρέψωμε, ἀλλὰ εἶναι ἀνεμιαῖον γέννημα καὶ ψέμμα. Ἡ μὴπως νομίσεις ὅτι ὁπωσδήποτε πρέπει ν' ἀναθρέψης τὸ γέννημά σου καὶ νὰ μὴν τὸ ἐκθέςης, ἢ θὰ δεγθῆς νὰ βλάψης νὰ τὸ ἐλέγχωμε καὶ δὲν θὰ θυμώσης πολλὸ ὅπως οἱ πρωτότοκος, ἂν σοῦ τὸ πάρη κανείς ;

8

113

ΘΕΟ. Ἀνέξεται, ὦ Σώκρατες, Θεάτητος· οὐδ' αὖτως γὰρ δόξακος· ἀλλὰ πρὸς Θεῶν εἰπέ ἢ αὐτὸν οὕτως ἔχει·

ΣΩ. Φιλόλογός γ' εἰ ἀτεχνῶς καὶ χρηστός, ὦ Θεόδωρε, οὐκ αὖ ἔχει οὕτω ταῦτα· τὸ δὲ γεννημένον οὐκ ἔγνωε, ὅτι οὐδέ τις τῶν λόγων ἐξέγγετα παρ' ἐμοῦ ἀλλ' ἀεὶ παρὰ τοῦ ἐμοῦ προσδιαλεγόμενου, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἐπίσταμαι πλέον πλὴν βραχέως, ὅσον λόγον παρ' ἐτέρου σοφοῦ λαβεῖν καὶ ἀποδέξασθαι μετρίως· καὶ νῦν τοῦτο παρὰ τοῦδε πειράσομαι, οὐ τι αὐτὸς εἰπέιν.

ΘΕΟ. Σὺ κάλλιον, ὦ Σώκρατες, λέγεις· καὶ ποιεῖ οὕτως.

ΣΩ. Οἷσθ' οὖν, ὦ Θεόδωρε, ὁ θανυμάζω του ἑταίρου σου Πρωταγόρου·

ΘΕΟ. Τὸ ποῖον·

ΣΩ. Τὰ μὲν ἄλλα μοι πάνυ ἠδέως εἶρηκεν, ὡς τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ τοῦτο καὶ ἔστω· τὴν δ' ἀρχὴν τοῦ λόγου θεθαύμακα, ὅτι οὐκ εἶπεν ἀρχόμενος τῆς Ἀληθείας ὅτι “Πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ὄs” ἢ “κωνοκέφαλος” ἢ τι ἄλλο ἀτοπώτερον τῶν ἐχόντων αἴσθησιν, ἵνα μεγαλοπρεπῶς καὶ πάνυ καταφρονητικῶς ἤρξαστο ἡμῖν λέγειν, ἐνδεικνύμενος ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὡσπερ Θεὸν ἐθανυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὦν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίωνου, μὴ ὅτι ἄλλου του ἀθροῦτων· ἢ πῶs λέγωμεν, ὦ Θεόδωρε· εἰ γὰρ δὴ ἐκάστῳ ἀληθές ἔσται ὁ ἄνθρωπος αἰσθησῶς δοξάζει, καὶ μήτε τὸ ἄλλου πάθος ἄλλος βέλτιον διακονεῖ, μήτε τὴν δόξαν κυριώτερος ἔσται ἐπισκῆψασθαι ἔτερος τὴν ἔτερου ὀρθὴ ἢ ψευδής, ἀλλ' ὁ πολλὰς εἰρηται, αὐτὸς τὰ αὐτοῦ ἕκαστος μῶνος δοξάζει, ταῦτα δὲ πάντα ὀρθὰ καὶ ἀληθῆ, τί δήποτε, ὦ ἑταίρε, Πρωταγόρας μὲν σοφός, ὡστε καὶ ἄλλων διδάσκαλος ἀξιοῦσθαι δικαίως μετὰ μεγάλων μισθῶν, ἡμεῖς δὲ ἄμαθεοὶ τε καὶ φουτητέον ἡμῖν ἦν παρ' ἐκείνων, μέτρον ὄντι αὐτῶν

ΘΕΟΔΩΡΟΣ : Ὡς δεχθῆναι, Σωκράτη μου, ὁ Θεάτητος, γὰρ δὲν εἶναι καθόλου δόξακος· Ἀλλὰ πρὸς Θεῶν, πρὸς ἀλήθεια πάλιν δὲν εἶναι ἔτσι αὐτὰ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Εἴσαι φίλος του λόγου καὶ καλῶς βολός, Θεόδωρε, ἂν νομίσεις πῶς εἶμαι καλῶς σακαὶ γεμᾶτο λόγους καὶ μοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ βγάλω καὶ νὰ πῶ ὅτι πάλιν δὲν εἶναι ἔτσι τὰ πρόγυατα. Παραγνωρίζεις ὅμως τὸ γεγονός ὅτι καλῶς λόγος δὲν βγαίνει ἀπὸ μὲνα ἀλλὰ πᾶντοτε ἀπὸ αὐτὸν που συνδιαλέγεται μαζί μου, ἐγὼ ἐγὼ δὲν ξέρω τίποτα πῶς πολλὸν παρὰ τόσο μόνο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ συλλάβω τὸν λόγο ἄλλων σοφῶν, καὶ νὰ τὸν ἀποδεχθῶ ὅσο πρέπει.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ : Ἐστὶν τὰ λέξ καλῶτερα, Σωκράτη. Κάνε λοιπὸν ἔτσι.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Ἐφείπερ λοιπὸν Θεόδωρε γιὰ τί πρόγυα ἀποροῦ με τὸν φίλο σου τὸν Πρωταγόρα·

ΘΕΟΔΩΡΟΣ : Γιὰ τί πρόγυα·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : “Ὅλα τὰ ἄλλα βέβαια πολλὸν ὠραῖα τὰ εἶπε, πῶς ὅ,τι φαίνεται στὸν καθένα αὐτὸ καὶ εἶναι. Με τὴν ἀρχὴ ὅμως τοῦ λόγου ἀπόρησα, διότι δὲν εἶπε ἀρχίζοντας τὴν (Ἀλήθειαν) πῶς (μέτρον ὄλων τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ χοῦρος) ἢ («ὁ πῆθος») ἢ τίποτα ἄλλο χειρότερο ἀπὸ ὅσα ἔχουν αἴσθησιν, καὶ ἔτσι νὰ ἀρχίσω νὰ τὰ λέω με μεγαλοπρέπεια καὶ πολλὴ περιφρόνηση πρὸς ἐμᾶς, δειλνώντας, ὅτι ἐμεῖς μὲν τὸν θανυμάζομε σάν Θεὸ γιὰ τὴν σοφίαν του, αὐτὸς ὅμως στὴ φρόνησιν δὲν ἦταν καθόλου καλῶτερος ἀπὸ ἕναν μικρὸν βάρβαρο, καὶ οὐτε καὶν ἀπὸ ὅποιοιοδήποτε ἄλλον ἄνθρωπον. Ἡ πῶς ἄλλοιως νὰ τὸ ποῦμε, καλέ μου Θεόδωρε· γιὰτί ἂν βέβαια εἶναι ἀληθινὸ γιὰ τὸν καθένα ὅ,τι αὐτὸς μέσῳ τοῦ αἰσθηματός του δοξάζει, καὶ ἂν μήτε τοῦ ἐνός τὸ αἰσθημα μπόρεῖ ὁ ἄλλος νὰ τὸ καλῶν καλῶτερα, μήτε μεγαλῶτερο κύρος ἔχει ὁ ἕνας νὰ νὰ ἐξέτασῃ τὴ γνώμη τοῦ ἄλλου, ἂν εἶναι ὀρθὴ ἢ ἐσφαλμένη, ἀλλὰ αὐτὸ που πολλὰς φορές εἰπώθηκε, ὅτι ὀρθὰ ἢ καθέναν μόνος του θὰ πιστεύη τὰ δικὰ του, τὰ ὅποια εἶναι ὅλα ὀρθὰ καὶ ἀληθινὰ, κατὰ τὸ λοιπὸν τότε, φίλε μου, εἶναι ὁ Πρωταγόρας σοφός, ὡστε δικαία νὰ τοῦ ἀξίση νὰ εἶναι δάσκαλος ἄλλων, με μεγάλους μισθῶς, ἐγὼ ἐμεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εἴμασταν πῶς ἀμαθεῖς καὶ πρέπει νὰ πηγαί-

ἐκάστῳ τῆς αὐτοῦ σοφίας ; ταῦτα πῶς μὴ φῶμεν δηητούμενον λέγειν τὸν Πρωταγόραν ; τὸ δὲ δὴ ἔμῳ τε καὶ τῆς ἔμης τέχνης τῆς μαευτικῆς σιγῶ ὅσον γέλωτα ὀφλοκάνομεν, οἶμαι δὲ καὶ σύμματα ἢ τοῦ διαλέγεσθαι πραγματεία. τὸ γὰρ ἐπισκοπεῖν καὶ ἐπιχειρεῖν ἐλέγχειν τὰς ἀλλήλων φαντασίας τε καὶ δόξας, ὀρθῶς ἐκάστου οὐδως, οὐ μακρὰ μὲν καὶ διωλόγιος φηλοαία, εἰ ἀληθὴς ἢ Ἀλήθεια Πρωταγόρου ἀλλὰ μὴ παύουσα ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῆς βίβλου ἐφθέγγετο ;

ΘΕΟ. Ὡ Σώκρατες, φίλος ἀνὴρ, ὥστερ σὸ νωδὴ εἶπες. οὐκ ἂν οὖν δεξαίμηρ δι' ἔμῳ ὁμολογοῦντος ἐλέγχεσθαι Πρωταγόραν, οὐδ' αὖ σοὶ παρὰ δόξαν ἀντιεῖναι. τὸν οὖν Θεαίτητον πάλιν λαβέ' παντὸς καὶ νωδὴ μάλ' ἔμμελῶς σοὶ ἐφαιέτο ὅτι κούειν.

ΣΩ. Ἔ Αἰα κἄν εἰς Λακεδαιμόνα ἐλθῶν, ὦ Θεόδωρε, πρὸς τὰς παλαιότρας ἀξιοῖς ἂν ἄλλους θεώμενος γυμνός, ἐπίλους φάλλους, αὐτὸς μὴ ἀντεπαδεικνῶναι τὸ εἶδος παραποδούμενος ;

ΘΕΟ. Ἀλλὰ τί μὴν δοκεῖς, εἶπερ μέλλοιέν μοι ἐπιτρέψειν καὶ πείσεσθαι ; ὥστερ νῶν οἶμαι ἤμᾳς πείσειν ἐμὲ μὲν ἔαν θεᾶσθαι καὶ μὴ ἔλκειν πρὸς τὸ γυμνάσιον σκλήρηδ' ἦδη ὄντα, τῷ δὲ δὴ νεωτέρω καὶ ὑγροτέρω ὄντι προσπαλαίειν.

ΣΩ. Ἀλλ' εἰ οὕτως, ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ' ἔμοι ἐχθρόν, φασὶν οἱ παρομιμαζόμενοι. πάλιν δὴ οὖν ἐπὶ τὸν σοφὸν Θεαίτητον ἴτεον. λέγε δὴ, ὦ Θεαίτητε, πρῶτον μὲν ἂ νωδὴ δὴλθόμεν, ἄρα οὐ σὺ θαυμάζεις εἰ ἐξαίφνης οὕτως ἀναφανήση μηδὲν χεῖρων εἰς σοφίαν ὄπουσῶν ἀθροῶπων ἢ καὶ θεῶν ; ἢ ἦττόν τι οἶει τὸ Πρωταγόρειον μέτρον εἰς θεοῦς ἢ εἰς ἀθροῶπουσος λέγεσθαι ;

ΘΕΑΙ. Μὰ Δι' οὐκ ἔγωγε· καὶ ὅστερ γε ἐρωτᾷς, πάνυ θαυμάζω. ἦνίκα γὰρ διῆμεν δν τῶτόπον λέγουεν τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ

νωμε σὲ κείνων νὰ μάθωμε, ἀφοῦ μέτρο γὰρ τὸν καθένα εἶναι ἢ δική του σοφία ; Καὶ πῶς νὰ μὴν εἰποῦμε ὅτι τὰ ἔλαγε γὰρ δημαγωγία αὐτὰ ὁ Πρωταγόρας ; ἀφῆνω πῶς ἐμένα καὶ τῆ μαευτικῆ μου τέχνη, πῶσο γελοῖοὶ γινόμεστε, νομίζω ὅμως καὶ δῆη ἢ διαλεκτικῆ μέθοδος. Γιατὶ τὸ νὰ ἐξετάζη καὶ νὰ ἐπιχειρή νὰ ἐλέγχη ὁ ἕνας τὶς παραστάσεις καὶ τὶς γνώμες τοῦ ἄλλου, ἐνὸς εἶναι τοῦ καθενὸς ὀρθές, δὲν θὰ ἦταν μεγάλη καὶ μακρόσυρτη φηλοαία, ἂν ἦταν ἀληθινὴ ἢ Ἀλήθεια τοῦ Πρωταγόρα καὶ δὲν ἀστευόταν καθὼς ἀφανε τοῦς φθόγγους τῆς νὰ βγαίνουεν ἀπὸ τὸ ἄδυντο τῆς βίβλου ;

ΘΕΟΔΩΡΟΣ : Ἀγαπητὲ Σωκράτη, ὅπως καὶ σὺ πρὶν εἶπες, ὁ ἀθροῦσος μοῦ εἶναι φίλος. Δὲν θὰ δεγλόμουνα λοιπὸν νὰ ἐλέγχεται ὁ Πρωταγόρας μὲ τῆ δική μου ὁμολογία, ὅτε πάλι, παρὰ τῆ γνώμη μου νὰ ἐναντιώνουμαι σὲ σένα. Πάρε λοιπὸν πάλι τὸν Θεαίτητον. Ἀλλωστε καὶ τῶρα προσηγουμένως ἐδείχγε νὰ σὲ παρακαλοῦθῆ μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Ἀραγε, Θεόδωρε, καὶ στῆ Λακεδαιμόνα ὄταν πᾶς, ἐκεῖ στὶς παλαιότρας, θάχεις τὴν ἀξίωση νὰ θεάζεσαι τοῦς ἄλλους γυμνός, μερικὸς μάλιστα χωρὶς ἀξία, ἐοῦ ὅμως ὁ ἴδιος νὰ μὴ γόνησαι γὰρ νὰ δελεῖς τῆ μορφή τοῦ σώματός σου ;

ΘΕΟΔΩΡΟΣ : Καὶ γιατί ὄχι, ἂν μοῦ ἐπιτρέψουεν καὶ πεύσθουεν στὰ λόγια μου. Ἔτσι ὅπως τῶρα νομίζω ὅτι θὰ πείσω ἐσᾶς νὰ μ' ἀφήσετε νὰ θεάζουμαι, καὶ νὰ μὴν μὲ ἔλαγε πρὸς τὴν παλαίστρα ἐμένα, ἀθροῦσος τοῦ ἔχει πῶς σκλήρηδ' ὄντα, ἀλλὰ νὰ πειθευετε μ' αὐτὸν ἔδω, ποῦ εἶναι νεώτερος καὶ πῶς εὐκαίμπετος.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Ἄν λοιπὸν, καλέ μου Θεόδωρε, ἔτσι ἀπαπᾶς, ὄτε ἐγὼ εἶμαι ἀντιθετός, λένε ὅσοι μιλάνε μὲ παροιμίες. Ὡστε πάλι πρέπει νὰ πᾶμε σὸ σοφὸ Θεαίτητο. Λέγε λοιπὸν, Θεαίτητε, πρῶτα-πρῶτα γὰρ ὅσα ἀναπτύξαμε πρὶν, δὲν ἀπορεῖς καὶ σὺ τοῦ ἔτσι ἔαφνικὰ ἀναδειγνέσασαι στῆ σοφία καθόλου κατῶ-τερος ἀπὸ ὅποιονδῆποτε ἀθροῦσος ἢ καὶ θεός ; ἢ νομίζεις ὅτι τὸ μέτρο τοῦ Πρωταγόρα λέγεται λιγώτερο γὰρ τοῦς θεοῦς παρὰ γὰρ τοῦς ἀθροῦσους ;

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Μὰ τὸ Δία δὲν τὸ νομίζω. Καὶ γι' αὐτὸ ποῦ ρωτᾶς ποῦν ἀπορεῶ. Γιατὶ ὅταν ἀναπτύσασαμε μὲ ποῖο τρόπο

d τοῦτο καὶ εἶπαι τῷ δοκοῦντι, πάνυ μοι εὖ ἐφάνητο λέγεσθαι νῦν δὲ τοῦναντίον τάχα μεταπέττωκεν.

ΣΩ. Νεὸς γὰρ εἶ, ὃ φίλε παῖ· τῆς οὖν δημιουργίας ὀξέως ὑπακούεις καὶ πείθῃ. πρὸς γὰρ ταῦτα ἐρεῖ Πρωταγόρας ἢ τις ἄλλος ὑπέρ αὐτοῦ. “Ὁ γενναῖοι πατέρες τε καὶ γέροντες, δημιουργεῖτε συγκαθήμενοι, θεοὺς τε εἰς τὸ μέσον ἄγοντες, οὓς ἐγὼ εἶναι τε τοῦ λέγειν καὶ τοῦ γράφειν περὶ αὐτῶν ὡς εἰσὶν ἢ ὡς οὐκ εἶσιν, ἐξαίῳ, καὶ ἃ οἱ πολλοὶ ἂν ἀποδέχοντο ἀκούοντες, λέγετε ταῦτα, ὡς δεῦρὸν εἰ μὴδὲν διόσειε εἰς σοφίαν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων βουσιγήματος ὄρουσιν· ἀποδείξειν δὲ καὶ ἀνάγκη οὐδ’ ἠρτυσῶν λέγετε ἀλλὰ τῷ εἰκότι γρη῏θε, ὃ εἰ ἐθέλοι Θεόδωρος ἢ ἄλλος τις τῶν γεωμετρῶν γρώμενος γεωμετρεῖν, ἄξιος οὐδ’ ἐπὶς μόνου ἂν εἴη. σκοπεῖτε οὖν σὺ τε καὶ Θεόδωρος εἰ ἀποδέξεσθε πιθανολογίαν τε καὶ εἰκόσι περὶ τηλικούτων λεγομένουσ λόγους.”

163 ΘΕΑΙ. Ἄλλ’ οὐ δίκαιον, ὃ Σώκρατες, οὔτε σὺ οὔτε ἂν ἡμεῖς φαίμεν.

ΣΩ. Ἄλλῃ δὴ σκεπτέον, ὡς εἴκεν, ὡς ὁ τε σὸς καὶ ὁ Θεοδῶρος λόγος.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν ἄλλῃ.

ΣΩ. Τῆδε δὴ σκοπῶμεν εἰ ἄρα ἐστὶν ἐπιστήμη τε καὶ αἰσθησις ταῦτων ἢ ἕτερον. εἰς γὰρ τοῦτό που πᾶς ὁ λόγος ἡμῶν ἕστηκεν, καὶ τούτου χάριν τὰ πολλὰ καὶ ἄτοπα ταῦτα ἐκινήσαμεν. οὐ γάρ;

ΘΕΑΙ. Παντάσῃσι μὲν οὖν.

b ΣΩ. Ἡ οὖν ὁμολογήσομεν, ἃ τῷ ὄρῳ αἰθανόμεθα ἢ τῷ ἀκούειν, πάντα ταῦτα ἅμα καὶ ἐπίστασθαι; οἷον τῶν βαρβάρων πρὶν μαθεῖν τὴν φωνὴν πότερον οὐ γήσομεν ἀκούειν ὅταν φθέγγωνται, ἢ ἀκούειν τε καὶ ἐπίστασθαι ἃ λέγουσι; καὶ αὐτὸ γράμματα μὴ ἐπιστάμενοι, βλέποντες εἰς αὐτὰ πότερον οὐχ ὄρῳ ἢ ἐπίστασθαι εἶπερ ὄρῳμεν διασχυρούμεθα;

λένε ὅτι αὐτὸ πού νομίζει ὁ καθένας, αὐτὸ καὶ ὑπάρχει στῆν πραγματικότητα γιὰ κείνον πού τὸ νομίζει, μού φαίνονταν ὅτι πολὺ καλὰ ἐλέγονταν, τώρα ἴμως τὸ παράγμα γύρισε γρήγορα στὸ ἀντίθετο.

ΣΟΚΡΑΤΗΣ : Ἐπειδὴ εἶσαι νέος, ἀγένητό μου παιδί· γι’ αὐτὸ θὰ ἀπαντήσῃς ὁ Πρωταγόρας ἢ κάποιος ἄλλος γι’ αὐτόν : εὐγενεῖα παιδιὰ κί ἀργοντικὸι προσβύτες, κάθισθε ἐδῶ καὶ συζητήστε, καὶ φέρετε στὸ μέσον καὶ τοὺς θεοὺς, τοὺς ὁποίους ἐγὼ καὶ ἄπὸ τὰ συγγράμματά μου καὶ ἀπὸ τῆς ὀμιλίας μου, ἀν ὑπάρχουν ἢ δὲν ὑπάρχουν, τοὺς βγάζω ἐξέω. Καὶ ὅσα θὰ δέχονταν οἱ πολλοί, ἀν θὰ τὰ ἀκούγαν, αὐτὰ εἶναι πού λέτε, δηλαδή ὅτι θὰ ἦταν φοβερό ἀν καθόλου δὲν διαφέρει κατὰ τὴ σοφία ὁ κάθε ἀθροωπος ἀπὸ ὅποιο δηποτε κτῆνος. Ἄποδείξη ἴμως καὶ ἀνάγκη δὲν φέρετε καμμία, ἀλλὰ πιάνεσθε ἀπὸ εἰκασίες, ἀπὸ τῆς ὁποῖας ἀν θελήσῃ ὁ Θεόδωρος ἢ κανένας ἄλλος γεωμέτρης νὰ πιασθῇ γιὰ τὴ γεωμετρία δὲν θάξτε νὰ τὸν ἀκούη οὔτε ἕνας ἀθροωπος. Σκεφθῆτε λοιπὸν ἐστὶ καὶ ὁ Θεόδωρος, ἀν θὰ δεχθῆτε οἱ λόγοι γιὰ τόσο σπουδαῖα πράγματα νὰ λέγονται μὲ πιθανολογίες καὶ εἰκασίες.

163 ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Οὔτε ἐστὶ οὔτε ἐμεῖς, Σωκράτη, θὰ λέγαμε πὼς αὐτὸ εἶναι σωστό.

ΣΟΚΡΑΤΗΣ : Μ’ ἄλλο τρόπο λοιπὸν πρέπει νὰ σκεφθοῦμε, φαίνεται, ὅπως δείχνει καὶ ὁ δικός σου καὶ τοῦ Θεοδώρου ὁ λόγος.

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Βεβαίωςτατα μ’ ἄλλον.

ΣΟΚΡΑΤΗΣ : Ἄς ἐξετάσωμε λοιπὸν ὡς ἐξῆς, ἀν πράγματι γνώση καὶ αἰσθημα εἶναι τὸ ἴδιον ἢ διαφορετικὸ. Γιατί σ’ αὐτὸ ἕτεινε ὁλος ὁ λόγος μας καὶ χάριν αὐτοῦ ἐκινήσαμε ὅλα αὐτὰ τὰ πολλὰ καὶ παράξενα. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ : Βεβαίωςτατα.

ΣΟΚΡΑΤΗΣ : Ἀγῆθεια λοιπὸν, θὰ παραδεχθοῦμε ὅτι ὅσα αἰσθανόμεστε μὲ τὴν ὄραση ἢ μὲ τὴν ἀκοή, ὁλ’ αὐτὰ τὰ γνωρίζουμε κί ὄρας; Παραδείγματα χάριν τῆ γλώσσα τῶν βαρβάρων, πρὸ τοῦ τῆ μάθωμε, θὰ εἶποῦμε ὅτι δὲν τὴν ἀκούμε ὅταν τὴν μιᾶνε, ἢ ὅτι καὶ ἀκούμε καὶ γνωρίζουμε ὅ,τι λένε; Καὶ μὲ τὰ γράμματα πάλι, ὅταν δὲν τὰ γνωρίζωμε καὶ τὰ βλέπωμε, θὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι δὲν τὰ βλέπομε, ἢ ὅτι τὰ ξέρομε ἀφοῦ τὰ βλέπομε;